

Poliisin kohtaama väkivalta ja virkatehtävien suorittamisen vaikeuttaminen

Tuomas Saarela

5/2020

Tiivistelmä

Tekijä		Tutkinto	
Tuomas Saarela		Poliisi (AMK)	
Julkaisun nimi		Julkisuusaste	
Poliisin kohtaama väkivalta ja virkatehtävien suorittamisen vaikeuttaminen		Julkinen	
Ohjaaja		Opinnäytetyön muoto	
Jani Vainio & Timo Sinkkonen		Tutkimuksellinen opinnäytetyö	
Tiivistelmä			
<p>Tässä opinnäytetyössä tarkastellaan poliisin henkilöstöön kohdistuneiden rikoslain (39/1889) 16 luvun 1 – 4 pykälien rikosten (virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, virkamiehen vastustaminen, haitanteko virkamiehelle ja niskoittelu poliisia vastaan) määrällistä kehitystä 2000 -luvulla.</p> <p>Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys rakentuu poliisin toimintaympäristön arvioinnista, erilaisten aiheeseen liittyvien ilmiöiden käsittelystä ja edellä mainittujen rikosten tunnusmerkistöjen esittelystä. Tilastoanalyysin laadinnassa on käytetty kvantitatiivista tutkimusmenetelmää. Tutkimustulokset on havainnollistettu kaavioiden ja taulukoiden avulla.</p> <p>Tutkimustulosten perusteella poliisin henkilöstöön kohdistuneet virkamiehen väkivaltainen vastustaminen ja virkamiehen vastustaminen ovat jopa kaksinkertaistuneet 2000 -luvulla. Sen sijaan tilastojen valossa poliisin henkilöstöön kohdistuneet haitanteko virkamiehelle ja niskoittelu poliisia vastaan ovat laskeneet.</p>			
Sivumäärä		Tarkastuskuukausi ja -vuosi	
32		Toukokuu 2020	
Avainsanat			
väkivalta; virkamiehen vastustaminen; poliisin toimintaympäristö; blue light sabotage; haitanteko virkamiehelle; niskoittelu			

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
1.1 Aiheen ajankohtaisuus ja työn tavoite	3
1.2 Tutkimusmenetelmä ja -kysymykset	3
2 RIKOSLAINSÄÄDÄNTÖ RIKOKSISTA VIRANOMAISIA VASTAAN	4
2.1 Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen	4
2.2 Virkamiehen vastustaminen	6
2.3 Haitanteko virkamiehelle	6
2.4 Niskoittelu poliisia vastaan	7
3 VÄKIVALTA JA POLIISITOIMINTA	8
3.1 Poliisin voimankäyttö	9
3.2 Riskienarviointi ja asiakkaan olemuksen analysointi	10
3.3 Poliisin väkivallan sietämisen kulttuuri	11
4 POLIISIN TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOS	12
4.1 ”Blue light sabotage” -ilmiö	13
4.2 Maalittaminen	14
4.3 Asennoituminen poliisia kohtaan	15
4.4 Poliisiin kohdistuneita väkivallantekoja Suomessa viime vuosilta	15
5 TUTKIMUS JA SEN TOTEUTTAMINEN	17
5.1 Tutkimusalue	17
5.2 Tutkimustulokset	18
6 POHDINTA	25
6.1 Poliisin kohtaaman väkivallan määrällinen kehitys	25
6.2 Vaikutukset työhyvinvointiin	25
6.3 Tutkimuksen haasteet ja ongelmat	26
6.4 Oma oppiminen	27
LÄHTEET	29

1 JOHDANTO

Ajatukseni ryhtyä tekemään opinnäytetyötä poliisin kohtaamasta väkivallasta syntyi pitkälti aiheen ajankohtaisuuden takia. Mediassa on ollut viime vuosina esillä poliisin kohtaamia väkivaltatapauksia, joista osa ovat olleet erittäin vaarallisia poliisimiehille. Poliisimiehiä on loukkaantunut virkatehtävien hoidon yhteydessä ja jopa menehtynyt 2000-luvulla. Halusin lähteä selvittämään, kuinka paljon poliisin kohtaama väkivalta on määrällisesti tosiasiallisesti noussut 2000-luvulla. Väkivaltaisuuden lisäksi tarkastelin poliisin kohtaamaa virkatehtävien suorittamisen haittaamista tai vaikeuttamista, oliko niidenkin määrällinen kehitys nousussa väkivaltaisuuden rinnalla. Tilastoaineiston keräsin poliisin tulostietojärjestelmästä eli PolStatista.

Mediassa on puhuttu ihmisten asennoitumisen muuttumisesta viranomaista, erityisesti poliisia kohtaan. Poliisin auktoriteettia kyseenalaistetaan enenevässä määrin, joka voi olla osasyynä väkivaltaisuuteen, jota poliisimiehet kohtaavat virantoimituksessa. Toimintaympäristön muutokset tekevät poliisin työstä yhä haastavampaa, eikä vajailla resursseilla tehtävistä selviytyminen ole helppoa. Poliisi kehittää taktisia toimintatapoja kaiken aikaa, jotta vallitsevan toimintaympäristön haasteisiin pystytään vastaamaan paremmin.

Opinnäytetyön teoreettisessa viitekehyksessä käsitellään lainsäädäntöä rikoksista viranomaisia vastaan. Esittelen lyhyesti rikoslain (39/1889) 16 luvun 1 - 4 pykälät, jotka ovat virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, virkamiehen vastustaminen, haitanteko virkamiehelle ja niskoittelu poliisia vastaan. Lisäksi käsittelen poliisin nykyhetken toimintaympäristöä ja uusia huolestuttavia ilmiöitä, kuten ”blue light sabotage” ja maalittaminen.

Opinnäytetyön tutkimusosassa olen tehnyt tilastoanalyysin rikoslain (39/1889) 16 luvun 1 - 4 pykälien rikoksista, jotka ovat kohdistuneet poliisin henkilöstöön. Tilastodatan olen kerännyt PolStatista. Tutkimustuloksia havainnollistan taulukoilla sekä tilastograafeilla.

1.1 Aiheen ajankohtaisuus ja työn tavoite

Opinnäytetyön aihe on ajankohtainen, koska mediassa on ollut esillä poliisimiehiin kohdistuvia väkivallan tekoja viime vuosina. Porvoossa 25.8.2019 tapahtunut kahden poliisimiehen murhan yritys oli varsinainen kipinä ryhtyä tekemään opinnäytetyötä tästä aiheesta. Porvoon tapaus oli Suomessa poikkeuksellinen, sillä poliisi oli kutsuttu paikalle tekaistulla hätäilmoituksella ja päämääränä on ollut kohdistaa väkivaltateko nimenomaa poliisia kohtaan. Tämänkaltaisen viranomaiseen kohdistettu väkivalta ei ole kuitenkaan pohjoismaissa poikkeuksellista, sillä muun muassa Ruotsissa on vahingoittamistarkoituksessa kohdistettu vakavaa väkivaltaa poliisia kohtaan. Tämänkaltaisia väkivallantekoja viranomaisia vastaan kutsutaan nimellä ”blue light sabotage”.

1.2 Tutkimusmenetelmä ja -kysymykset

Opinnäytetyössäni käsittelen poliisin henkilöstöön kohdistuneiden virkamiehen vastustamisten, haitanteon ja niskoittelun määrällistä kehitystä koko maassa kvantitatiivisella eli tilastollisella tutkimuksella. Tilastollisella tutkimuksella saadaan vastauksia parhaiten lukuja ja prosenttiosuuksia koskeviin kysymyksiin, mutta sen heikkoutena on, ettei menetelmällä saada selvitettyä asioiden tarkempia syitä. Kvantitatiivisessa tutkimuksessa voidaan tarvittavat tilastotiedot hyödyntää valmiista tilastorekistereistä tai tiedot voidaan kerätä itse. (Heikkilä 2014, 16.) Opinnäytetyössäni tilastotiedon keräämisessä hyödynnän poliisin ylläpitämää tulostietojärjestelmää. Pyrin saada selvitettyä tilastollisten tuloksien syitä kirjallisuuskatsauksen keinoin eli hyödynnän esimerkiksi aiheesta tehtyä väitöskirjaa, opinnäytetöitä, uutisartikkeleita sekä poliisin toimintaympäristön muutoksia analysoivia katsauksia.

Olen asettanut seuraavat tutkimuskysymykset opinnäytetyölleni:

1. Ovatko poliisin henkilöstöön kohdistuneet rikoslain (39/1889) 16 luvun 1 – 4 pykälien rikokset tilastollisesti kasvaneet 2000-luvulla?
2. Onko poliisin toimintaympäristö muuttunut väkivaltaisempaan suuntaan?
3. Onko ”blue light sabotage” eli viranomaiseen kohdistettu väkivallanteko, tunnistettu ilmiö Suomessa ja kansainvälisesti?

2 RIKOSLAINSÄÄDÄNTÖ RIKOKSISTA VIRANOMAISIA VASTAAN

Virkamies on rikoslain (563/1998) 40 luvun 11 §:n 1 momentin 1 kohdassa määritelty olevan henkilö:

”joka on virka- tai siihen rinnastettavassa suhteessa valtioon, kuntaan taikka kuntayhtymään tai muuhun kuntien julkisoikeudelliseen yhteistoimintaelimeen, eduskuntaan, valtion liikelaitokseen taikka evankelisluterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan tai sen seurakuntaan tai seurakuntien yhteistoimintaelimeen, Ahvenanmaan maakuntaan, Suomen Pankkiin, Kansaneläkelaitokseen, Työterveyslaitokseen, kunnalliseen eläkelaitokseen, Kuntien takauskeskukseen tai kunnalliseen työmarkkinalaitokseen.”

Yksittäinen poliisimies on valtioon virkasuhteessa, joka tarkoittaa valtion virkamieslain (750/1994) 1 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan julkisoikeudellista palvelussuhdetta, jossa valtio on työnantaja ja virkamies työn suorittaja.

Poliisin organisaatio on kaksipuolainen. Sisäministeriö vastaa poliisin toimialan ohjauksesta, sisäministeriön alainen Poliisihallitus johtaa ja ohjaa operatiivista toimintaa, ja suoraan Poliisihallituksen alaisuudessa toimivat poliisilaitokset sekä poliisin valtakunnalliset yksiköt. Poliisilaitoksia Suomessa on 11, joissa työskentelee yksittäisiä poliisimiehiä eli *virkamiehiä* virkasuhteessa. (Poliisi 2020.)

Virkamiesten erityistä rikosoikeudellista suojaa on perusteltu sillä, että oikeudeton hyökkäys tai vastustaminen virkamiestä kohtaan ei katsota kohdistuvan yksinomaan asianomaiseen virkamieheen henkilökohtaisesti, vaan valtiovaltaan, jota ko. virkamies edustaa. Kohdatessaan työtehtävissä väkivaltaa, poliisimiehet eivät voi tavankansalaisen tavoin poistua tai paeta tilannetta, vaan väkivallasta tai sen uhasta huolimatta tehtävä on suoritettava loppuun asti. (Lakanen 1999, 17; Helminen ym. 2012, 196.)

2.1 Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen

Rikoslain (563/1998) 16 luvun 1 §:n mukaan virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen tunnusmerkistö on:

Joka 1) käyttää tai uhkaa käyttää väkivaltaa pakottaakseen virkamiehen tekemään tai jättämään tekemättä julkisen vallan käyttöä sisältävän virkatoimen,

2) muuten käyttää tai uhkaa käyttää väkivaltaa sellaisen virkatoimen johdosta sitä suorittavaa virkamiestä vastaan tai

3) käyttää väkivaltaa virkamiestä tai häneen 15 luvun 10 §:n 2 momentissa tarkoitettussa suhteessa olevaa henkilöä vastaan kostaakseen sellaisen virkatoimen,

on tuomittava virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.”

Tekomuotoja säännöksessä on kolme edellä mainittua ja lisäedellytyksenä on, että virkamiehellä on meneillään julkisen vallan käyttöä sisältävä virkatoimi. Virkamieheen kohdistunut väkivalta ei ole käsitteenä yksiselitteinen, vaan tekotapa voi olla väkivaltaa sisältävä tai haitallisen seuraamuksen aiheuttamista ilman ruumiillista väkivaltaa. Virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen tunnusmerkistön täyttyminen ei edellytä, että poliisimiehelle koituisi seurauksia väkivallasta tai sen käytön uhkaamisesta. Väkivaltainen vastustaminen voi kohdistua myös poliisimiehen välineisiin, kuten poliisiautoon tai voimankäyttövälineenä toimivaan poliisikoiraan. (Viljanen 2006, 629 - 637.) Helminen ym. (2012, 198) toteavat, että mikäli väkivalta kohdistuu yhdellä kertaa useampiin poliisimiehiin, on kysymyksessä silti vain yksi virkamiehen väkivaltainen vastustaminen.

Virkamiehen väkivaltaista vastustamista koskevan erityisen rikossäännöksen olemassaoloa on perusteltu sillä, että lainkohdalla uskotaan olevan vaikutusta siihen, että virkamiehiin kohdistuvaan rikokseen syylistymistä pidettäisiin moitittavampana kuin tavallisiin kansalaisiin kohdistuvia vastaavanlaisia tekoja (Lakanen 1999, 17).

RHO: 2009:8 ratkaisussa mies tuomittiin mm. virkamiehenä väkivaltaisesta vastustamisesta, kun hän osoitti haulikolla asuntonsa ikkunan läpi paikalle tulleita poliisimiehiä ja uhkasi ampua kaikki, jotka asuntoon pyrkivät sisälle. Syytteen mukaan mies oli pakottaakseen kahta

poliisimiestä jättämään tekemättä julkisen vallan käyttöä sisältävän virkatoimen uhannut välittömästi käyttää väkivaltaa poliiseja kohtaan.

2.2 Virkamiehen vastustaminen

Rikoslain (563/1998) 16 luvun 2 §:n mukaan virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen tunnusmerkistö on:

Jos virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, huomioon ottaen väkivallan tai uhkauksen vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksentehtyjä on tuomittava virkamiehen vastustamisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Kyseinen rikostyyppi on luotu RL 16 luvun uudistuksen yhteydessä ja se on muunnelmallisesta virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta erittäin lieventävien asianhaarojen vallitessa (Helminen 2012, 199). Lieventävinä asiahaaroina voidaan huomioda tekoolosuhteet, tilanteen kehittymiseen vaikuttaneet asiat ja seikat sekä virkamiehen käyttäytyminen tilanteessa (Majanen 2013, viitattu teoksessa Rikander 2019, 207).

2.3 Haitanteko virkamiehelle

Rikoslain (563/1998) 16 luvun 3 §:n mukaan:

Joka käyttämättä väkivaltaa tai sen uhkaa oikeudettomasti estää tai yrittää estää 1 §:ssä tarkoitetun virkatoimen suorittamista tai vaikeuttaa sitä, on tuomittava haitanteosta virkamiehelle sakkoon.

Haitanteosta on kysymys, kun joku käyttämättä väkivaltaa tai sen uhkaa oikeudettomasti estää virkamiehen suorittamasta julkista valtaa sisältävän virkatehtävän taikka vaikeuttaa tehtävän suorittamista. Lainvalmistelutöiden mukaan haitanteoksi voitaisiin katsoa esimerkiksi se, että kuulusteluun noudettava haraa vastaan, tarttuu ovenpieliin tai riuhtoo itsensä irti poliisimiehen otteesta. (Viljanen 2006, 642 – 643.) Teko edellyttää tekijältään aktiivista toimintaa, jolloin poliisin passiivinen haittaaminen ei ole rangaistavaa haitantekoa. Rajanveto haitanteon ja väkivaltaisen vastustamisen välille on haastavaa.

Yksinkertaistetusti, väkivaltaista vastustamista on lyönnit ja potkut. Haitanteoksi katsotaan esimerkiksi esineistä kiinnipitämiset ja itsensä vapaaksi riuhtomiset poliisin otteesta. (Helminen ym. 2012, 199.)

KKO 1999:65 antamassa ratkaisussa A oli tuomittu rangaistusmääräyksellä sakkarangaistukseen haitanteosta virkamiehelle, sillä perusteella, että hän oli kieltäytynyt määrätystä puhalluskokeesta poliisin suorittamassa massapuhallutusratsiassa. Rangaistusmääräys purettiin, koska pelkästään kieltäytymällä antamasta poliisin määräämä puhallusnäyte A ei ollut syylistynyt mainittuun haitantekoon. Rangaistusmääräys on perustunut näin ollen ilmeisesti väärään lain soveltamiseen.

KKO 2002:91 antamassa ratkaisussa A ja B on tuomittu mm. haitanteosta virkamiehelle, kun he ovat kytkeytyneet lukkoilla kaulastaan turkisliikkeen oveen tietäen, ettei heillä ole avaimia hallussaan lukkoihin ja näin olivat estäneet sisäänkäynnin ja vaikeuttaneet poliisin heihin kohdistamia poistamistoimenpiteitä. Poliisi oli joutunut irrottamaan heidät leikkaamalla lukot auki.

2.4 Niskoittelu poliisia vastaan

Rikoslain (563/1998) 16 luvun 4 §:n mukaan:

Joka

1) jättää noudattamatta poliisimiehen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämiseksi taikka tehtävän suorittamiseksi toimivaltansa rajoissa antaman käskyn tai kiellon,

2) kieltäytyy antamasta poliisimiehelle poliisilain 2 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja,

3) jättää noudattamatta poliisilain 2 luvun 11 §:n 1 momentissa tarkoitetun, poliisimiehen kulkuneuvon pysäyttämiseksi tai siirtämiseksi antaman selvästi havaittavan merkin tai määräyksen,

4) laiminlyö poliisilain 9 luvun 3 §:ssä säädetyn avustamisvelvollisuutensa tai

5) hälyttää aiheettomasti poliisin taikka antamalla vääriä tietoja vaikeuttaa poliisin toimintaa,

on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, niskoittelusta poliisia vastaan sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Niskoittelu rangaistussäännöksen perusajatus on poliisimiehen virkatehtävän suorittamisen haittaamista. Poliisin tehtäväkenttään kuuluu sellaisia toimintavaiheita, joissa poliisin antamia käskyjä on syytä noudattaa kyselemättä. Tehtävät voivat olla sellaisia, ettei käskyjä antavalla poliisimiehellä ole yksinkertaisesta mahdollisuutta ryhtyä selvittämään annettujen käskyjen taustoja tai perusteita. (Helminen ym. 2012, 200 - 201.) Henkilön passiivinen toiminta, poliisin antaman käskyn tai kiellon noudattamatta jättäminen, katsotaan olevan niskoittelua (Rantaeskola 2014, 45).

Niskoittelun tekemuotoja on useita, ja tapauskohtaisesti harkitaan minkä rikoksen tunnusmerkistö täyttyy. Niskoittelu poliisia vastaan on väistytvä rikos, eli niskoittelu poliisia vastaan ei tule kysymykseen, mikäli teosta on muualla säädetty ankarampi rangaistus. (Helminen ym. 2012, 202).

KKO:1986-II-125 antamassa ratkaisussa henkilö ei ole syyllistynyt niskoitteluun, kun hän ei ole poliisimiehen käskystä hälyttänyt lisää poliisimiehiä paikalle, jotta kiinniotetut rikoksesta epäillyt olisi voitu kuljettaa poliisiasemalle.

3 VÄKIVALTA JA POLIISITOIMINTA

Maailman terveysjärjestö WHO:n (Krug ym. 2005, 21) mukaan väkivalta on

”fyysisen voiman tai vallan tahallista käyttöä tai sillä uhkaamista, joka kohdistuu ihmiseen itseensä, toiseen ihmiseen tai ihmisryhmään tai yhteisöön ja joka johtaa tai joka voi hyvin todennäköisesti johtaa kuolemaan, fyysisen tai

psykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen tai perustarpeiden tyydyttymättä jäämiseen.”

Väkivaltaa on ollut aina jollain tavalla läsnä ihmiselämässä. Nykyisin sen aiheuttamat haitat ovat nähtävissä kaikkialla maailmassa, kun vuosittain ihmisiä menettää henkensä ja saa vammoja väkivallan seurauksena. Väkivalta on koko maailmassa 15-44 vuotiaiden yksi keskeisimmistä kuolinsyistä. Yhteiskunnalle väkivalta aiheuttaa suuria taloudellisia kustannuksia mm. sairauskorvauksien, töissä poissaolojen ja julkisen hallinnon kulujen muodossa. (Krug ym. 2005, 19.)

Väkivalta on ehkäistävissä, vaikkakin sitä on aina esiintynyt. Väkivaltaa ei tarvitse hyväksyä osaksi ihmiselämää. Väkivaltaa voidaan vähentää ja sen aiheuttamia seurauksia lieventää, esimerkiksi vaikuttamalla niihin tekijöihin, jotka edistävät ihmisellä väkivaltaista reagoitua. Nämä tekijät voivat olla asenteita, käyttäytymismalleja sekä heikkoja sosiaalisia olosuhteita. Poliittisilla ja lainsäädännöllisillä aloitteilla voidaan onnistua väkivallan ehkäisytyössä, mutta tärkeää on myös auttaa väkivaltaa kohdanneita kuin väkivaltatekoja tekeviä ihmisiä. (Krug ym. 2005, 19.) Hyviä esimerkkejä Suomessa tapahtuvasta auttamistyöstä ovat Lyömätön linja, joka on tarkoitettu miehille, jotka ovat käyttäneet tai pelkäävät käyttää väkivaltaa perheessään, sekä Nollalinja, joka auttaa lähisuhdeväkivaltaa kohdanneita naisia.

3.1 Poliisin voimankäyttö

Poliisilain (872/2011) 2 luvun 17 pykälässä on määritelty poliisimiehen voimankäyttöoikeudet. Poliisimiehellä on virkatehtävää suorittaessa oikeus tarpeellisia ja puolustettavia voimakeinoja ja voimankäyttövälineitä käyttäen murtaa vastarinta, poistaa henkilö paikalta, toimittaa kiinniotto, estää vapautensa menettäneen pakeneminen, poistaa este taikka estää välittömästi uhkaava rikos tai muu vaarallinen teko. Voimakeinojen käytössä valittujen voimakeinojen puolustettavuutta arvioitaessa on otettava huomioon tehtävän tärkeys ja kiireellisyys, vastarinnan vaarallisuus, käytettävissä olevat voimavarat sekä muut tilanteen kokonaisarvosteluun vaikuttavat seikat.

Voimankäyttö ja väkivallan kohtaaminen on osa poliisityötä, mutta työtehtävän mukaan riski kohdata väkivaltaa on suurempi. Kenttätyössä poliisipartiot puuttuvat ihmisten epätoivottavaan tai rikolliseen toimintaan, mikä voi synnyttää ristiriitoja, jotka voivat

eskaloituvat väkivallan käyttämiseen poliisia kohtaan. Tutkinnan puolella työskentelevät poliisit voivat kohdata myös väkivaltaisuutta kuulustelutilanteissa, mutta todennäköisyys yhtä tiuhaan väkivaltaisuuden esiintymiseen on pienempi kuin kenttäpoliisilla. (Selin & Leino 2005, 9.) Pulkkinen (2018, 15-17) opinnäytetyön tutkimustuloksista käy ilmi, että Lohjan poliisiasemalla työskentelevistä ja kyselyyn vastanneista kaikki 22 poliisimiestä ovat kokeneet tulleen fyysisesti sekä henkisesti uhatuksi työtehtävissään jossain määrin.

Poliisi saa käyttää sellaisia voimankäytön menetelmiä, joita voidaan tehtävän kokonaisuuteen peilaten pitää puolustettavina. Mikäli voimakeinojen käytössä poliisi on ylittänyt puolustettavuuden rajan, voi poliisimies kuitenkin olla rangaistusvastuusta vapaa, jos erittäin painavin perustein voidaan katsoa, ettei poliisimieheltä kohtuudella olisi voinut vaatia muunlaista suhtautumista, kun otetaan huomioon poliisimiehen kokemus, koulutus sekä tehtävän tärkeys, kiireellisyys ja yllätyksellisyys. Voimankäytön pääasialliset arviointikriteerit ovatkin tarpeellisuus- ja puolustettavuusvaatimus.

Tarpeellisuusvaatimuksella tarkoitetaan käytettyjen voimakeinojen tehokkuutta. Valittaessa käytettävää voimakeinoja, tulee aina käyttää lievintä mahdollista voimakeinoja, joka johtaa tilanteen ratkaisemiseen. Voimakeinoja ei tule käyttää liikaa eikä liian vähän. Ajoittamisella on myös suuri merkitys, mikä tarkoittaa voimakeinojen oikea aikaista käyttämistä. Toisin sanoen voimakeinoja ei voida käyttää ”varalta” liian aikaisin. Kun vastarinta on murrettu voimakeinoja käyttäen, tulee voimakeinojen käyttö siinä vaiheessa lopettaa. Puolustettavuusvaatimus puolestaan tarkoittaa suhteellisuusperiaatteen toteutumista. Voimakeinojen tulee olla järkevässä ja kohtuullisessa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden, johon vaikuttaa tehtävän tärkeys ja kiireellisyys. Puolustettavuuden arviointi tapahtuu aina tapauskohtaisesti, koska kaikki tilanteet ovat erilaisia, joissa olosuhteet eivät ole vakiot. (Rikander 2019, 35 – 36.)

3.2 Riskienarviointi ja asiakkaan olemuksen analysointi

Työturvallisuuden näkökulmasta jokainen asiakaskohtaaminen on uusi ja erilainen. Kun kohdataan asiakas, kannattaa ensimmäiseksi tehdä havaintoja asiakkaan kokonaisolemuksesta, koska se antaa usein viitteitä hänen mielentilastansa. Joskus voi käydä niin, että tilanne vie mukanaan, eikä kiinnitäkään huomiota asiakkaan erityispiirteisiin, jotka voivat johtaa väkivaltaiseen käyttäytymiseen. Varsinkin kun asioidaan ”puolitutun”

asiakkaan kanssa, asiakkaan olemuksessa tapahtuneet muutokset saattavat jäädä huomioimatta, ja vasta jälkeenpäin tulee mieleen havaintoja, joita ei tiedostanut kohtaamistilanteessa. (Rantaeskola ym. 2014, 84.)

Asiakastilanteissa ensiksi luodaan itselle yleiskuva asiakkaasta, joka tarkoittaa niin sanottoman viestinnän kuin puhutavan tulkitsemista. Asiat, joita asiakas puhuu yhdessä kehonkielen kanssa viestivät hänen tulevasta käytöksestään. Asiakastilanteissa poliisimiehen rooliin kuuluu tietoinen ja systemaattinen analysointi, joiden avulla muodostuu tilannetietoisuus. Käsitys ja vaikutelma asiakkaan henkisestä tilasta on hyvä muodostaa heti kontaktin alettua. Asiakkaan päihtymys on aina syytä rekisteröidä, koska päihtymystila on usein riskitekijä väkivaltaiselle käyttäytymiselle. (Rantaeskola ym. 2014, 84.)

Poliisin tulee suhtautua tehtäville siten, ettei mitään täysin odottamatonta ja yllättävää tulisi eteen. Käytännön tasolla tämän kaltainen varautuminen on haasteellista ja joskus jopa mahdotonta. Varautumisen taso tulisi kuitenkin pystyä pitämään kohtuullisella tasolla, jotta toimiminen on tehokasta yllättävien tilanteiden tullessa eteen. Tehtävien rutiininomainen suorittaminen on yksi olennaisimmista kompastuskivistä, kun odottamatonta tapahtuu tehtävän hoidon yhteydessä. Tästä syystä ”rutiinien orjaksi” päätymistä tulee välttää viimeiseen asti ja pyrkiä tiedostamaan yllätysten mahdollisuus.

3.3 Poliisin väkivallan sietämisenkulttuuri

Rikanderin (2019, 7) mukaan poliisiin on syntynyt ei-toivottua sietämisenkulttuuria kohdattuun väkivaltaan virkatehtävillä. Vähäinen väkivalta ohitetaan olan kohautuksella ja siihen suhtaudutaan arkisesti ja sitä pidetään työhön kuuluvana. Tämän takia, kaikista poliisiin kohdistetuista väkivallan teoista ei tekijöille seuraa lain edellyttämää seuraamusta. Timo Koranderin mukaan poliisina työskentelyyn liittyy maskuliinisuutta ja toimintahakuisuutta, ja kentällä työskentelevät poliisimiehet kokevat olevan haavoittumattomia, jolloin poliisimies voi kuvitella, ettei voi olla uhrin asemassa. (Rikander 2018, 21.)

Poliisilla on rajanvetotapauksissa taipumus arvioida kohdatun väkivallan laatu lievemmäksi rikosoikeudellisesti katsottuna. Käytännössä tämä tarkoittaa, että mikäli kohdattu väkivalta

saattaisi täyttää virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen tunnusmerkistön, poliisi kuitenkin useasti lieventää rikosnimikettä virkamiehen vastustamiseen, ja näin ollen ratkaisee asian sakolla. Syitä tälle menettelylle ovat sietämisenkulttuurin lisäksi, rikoslain säännösten puutteellinen soveltaminen ja haluttomuus osallistua rikosprosessiin, koska käräjäoikeudessa todistaminen aiheuttaa ylimääräistä työtä. (Rikander 2019, 103.)

Stressi

Poliisin sietämiskulttuurista riippumatta, haastavat asiakastilanteet – väkivaltatilanteet varsinkin – voivat todennäköisesti aiheuttaa stressireaktioita. Stressi voi koetella kenen tahansa psyykkistä ja fyysistä jaksamista. Mikäli haastavat asiakastilanteet eskaloituvat väkivallaksi, kriittisestä tilanteesta saattaa muodostua traumatisoiva kokemus. Stressaava tilanne väistämättä aiheuttaa muutoksia psyykkisesti ja fyysisesti, joten haastavien asiakastilanteiden aiheuttamia vaikutuksia ei tule vähätellä ja aliarvioida. On normaalia kokea erilaisia tunteita haastavissa asiakastilanteissa: pelkoa, syyllisyyttä, kostonhalua ja häpeää. Ellei tilannetta käsittele jälkeinpäin, työkyky ja työssä viihtyvyys saattaa joutua koetukselle. (Rantaeskola ym. 2014, 165.)

Kaikki stressi ei kuitenkaan ole haitallista, vaan tietty määrä stressiä auttaa suoriutumaan työtilanteissa sekä elämässä ylipäänsä paremmin. Arkielämässä tuleva stressi on erilaista, kuin haastavissa asiakastilanteissa ilmenevä stressi. Haastavien tilanteiden esille nostattamat ajatukset ja tunteet voivat olla normaalista poikkeavia, jotka tuntuvat epämiellyttäviltä ja häiritseviltä. Haastavassa tilanteessa ihminen valpastuu, joka on reaktio haastavaan tilanteeseen, jolla aistit terävöityvät. Reaktiolle on biologinen ja fysiologinen selitys: uhkaavasta ja vaarallisesta tilanteesta selviytyminen vaatii suorituskyvyn kohottamista, aistien terävöitymistä ja päätöksentekoa. Mikäli stressitaso kohoaa liian korkealle, aiheuttaa se päätöksenteossa huonoja ratkaisuja ja suorituskyvyn huonontumista, koska stressi osoittautuu liian kuormittavaksi. (Rantaeskola ym. 2014, 167.)

4 POLIISIN TOIMINTAYMPÄRISTÖN MUUTOS

Poliisin toimintaympäristön muutoksia arvioidaan ja analysoidaan muun muassa poliisiammattikorkeakoulun toimesta. Poliisiammattikorkeakoulu julkaisee kahden vuoden

välein artikkelikokoelman, joka sisältää artikkeleita poliisin toiminnan ja turvallisuusympäristönmuutoksista. (Polamk 2020.) Ensimmäinen poliisin toimintaympäristöä käsittelevä tilannekatsaus julkaistiin artikkelikokoelmana vuonna 2012 (Muttillainen & Huotari, 2018).

Suomen Poliisijärjestöjen Liiton valtuuston varapuheenjohtaja Leena Leppälän mukaan, poliisin kohtaamaa väkivalta asettaa haasteen poliisimiehen työssä jaksamiselle. Toisinaan jopa viikoittaisia väkivaltatilanteita ei pidä sietää vain ammattinsa vuoksi, eikä sitä voi pitää hyväksyttävänä toimintamallina poliisia kohtaan. Yhtä selkeää syytä poliisin kohtaaman väkivallan, poliisimiehen vastustamisen tai poliisimiehen työn vaikeuttamisen lisääntymisestä ei ole olemassa, vaan kyseessä on usean tekijän summa. Yhteiskunnan tulee puuttua ajoissa erilaisiin ongelmiin, jotka lisäävät rikollisuutta ja mahdollisesti väkivaltaista käytöstä, kuten esimerkiksi eriarvoistuminen ja syrjäytyminen. Vajaat resurssit varsinkin haja-asutus alueilla ovat myös työturvallisuuskysymys, koska tukipartio voi olla useiden kymmenien kilometrien päässä avun tarpeen tullessa akuutiksi. (Ahtokivi 2019.)

Henri Rikanderin mukaan, poliisiin kohdistetun väkivallan syy on monimutkainen kysymys. Yleensä väkivallan motiivina on kiinniottamisen välttäminen, kun rikoksesta epäilty pyrkii potkuilla ja lyönneillä pääsemään poliisin otteesta karkuun. Toinen syy on enemmän huolta aiheuttava - vahingoittamistarkoituksessa tehty väkivalta. Motiivina voi olla kostonhalu, jos ihminen on kokenut useita pettymyksiä yhteiskunnassa ja purkaa aggressiotaan väkivallalla. Rikander arvioi, että viranomaiseen kohdistettu väkivalta kertoo eriarvoistumisesta ja kansalaisten keskinäisestä luottamuksesta. Hyvinvointiyhteiskunta toimii silloin kun kansalaiset luottavat toisiinsa. Väkivaltateot virallistahoihin vaikuttavat maan sisäiseen turvallisuuteen, koska se miten poliisit, opettajat ja pelastuslaitoksen työntekijät kokevat työnsä, on yksi sisäisen turvallisuuden mittareista. (Vihavainen 2019.)

4.1 ”Blue light sabotage” -ilmiö

”Blue light sabotage” tarkoittaa sinivilkuin varustettujen viranomaisten (eli pääasiassa poliisi, pelastuslaitos ja sairaanhoito) hälyttämistä tekaistulla hätäilmoituksella haluttuun paikkaan, jossa paikalle tulleita viranomaisia sabotoidaan kivittämällä, heittämällä pulloja tai ampumalla ilotulitteilla kohti. Myös vakavammat väkivaltateot ovat mahdollisia. (Rinne 2018.)

Pohjoismaissa ”blue light sabotage” -ilmiö huolestuttaa, mutta kaikkein eniten Ruotsissa. Ruotsissa poliisi on ollut otsikoissa tasaiseen tahtiin, kun poliisimiehiin on kohdistettu rajuakin väkivaltaa. Ruotsalaisen poliisiliiton teettämästä kyselystä käy ilmi, että peräti 30 % vastanneista liiton jäsenistä olivat kokeneet työtehtävillä kivitystä taikka pulloilla heittelyä ja 26 % oli joutunut ilotulitteilla ampumisen kohteeksi. (Rinne 2018.)

Poliisi yksinään ei pysty kitkemään ilmiötä Suomessa kasvamasta ja kehittymästä siihen suuntaan, joka vallitsee tällä hetkellä naapurimaassa Ruotsissa. Koko yhteiskunnan tulee pystyä ennaltaehkäisyn keinoin lieventämään muun muassa yksilöiden mielenterveydellisten ongelmien korjauksessa. Poliisilla tulee olla riittävästi resursseja, jotta järjestäytynyttä rikollisuutta vastaan voidaan työskennellä ja ihmisten turvallisuutta sekä turvallisuuden tunnetta ylläpidettyä. Poliisimiehiä on Suomessa tällä hetkellä noin 7 200 ja hallituksen asettama tavoite olisi tuoda 300 poliisimiestä vahvuuteen lisää. Määrän kuitenkin tulisi olla 10 000 poliisimiehen tienoilla, jotta tulevaisuuden haasteisiin pystyttäisiin vastaamaan. (Tolvanen & Rinne 2019.)

Termin ”blue light sabotage” käyttö on pääasiallisesti käytössä Pohjoismaissa, eikä niinkään kansainvälisesti. Tästä kertoo se, ettei aiheesta löydy ulkomaalaista materiaalia juuri ollenkaan. SPJL:n puheenjohtaja Jonne Rinne on termin aktiivinen esille tuoja, joka yrittää parhaansa mukaan saada päättäjät ymmärtämään ilmiön vakavuuden, jotta sen kasvaminen ja mukana tuomat ongelmat saataisiin estettyä.

4.2 Maalittaminen

Henri Rikanderin mukaan maalittamisella tarkoitetaan, että yksittäinen poliisimies otetaan kohteeksi, johon kohdistetaan häirintää, vihapuhetta tai uhkailua. Poliisimiehen toimintaan vaikutetaan ottamalla selville, kuka hän on, missä ja mitä hän tekee, ketä hänen perhepiiriinsä kuuluu ja kohdistetaan heihinkin vastaavanlaista toimintaa. (Mattila 2018.)

Maalittamisen kohteeksi joutuneita poliisimiehiä on useita Suomessa, jotka ovat joutuneet vaihtamaan asuinkuntaa, työtehtäviä tai jopa lopettamaan kokonaan työskentelyn poliisina. Henri Rikander arvioi, että määrä olisi muutama kymmentä poliisimiestä viimeisen viiden vuoden aikana. (Mattila 2018.) Poliisiorganisaation tulee tiivistyä tukemaan maalittamisen

kohteeksi joutunutta poliisimiestä, ette häntä jätetä yksin tilanteeseen. Toimenpiteet tilanteen hoitamiseen vaihtelevat olosuhteista ja maalittamisen muodosta sekä vakavuudesta. (Hyyti 2019.) Maalittaminen tulee yhteiskunnallisella tasolla saada kriminalisoitua ja siihen tulee puuttua ankarasti, jotta suuntaus ei saa tulevaisuudessa suurempia mittasuhteita (Tolvanen 2019).

4.3 Asennoituminen poliisia kohtaan

Suomessa poliisiin luotetaan ja käytetty julkinen valta koetaan oikeutetuksi, vaikkakin toiminnassa tapahtuisikin virheitä. Noin 88 % vuoden 2018 poliisibarometrikyselyyn vastanneista kokevat, että poliisi kykenee kantamaan vastuunsa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden turvaamisessa. Poliisibarometrikyselyn mukaan noin 95 % vastanneista luottavat melko paljon tai erittäin paljon poliisiin. Luottamusta ei voida pitää itsestäänselvyytenä, vaan poliisiin tulee olla koko kansan poliisi – myös niiden ihmisten, jotka kokisivat poliisin toiminnan kielteisenä. Luottamus on poliisille niin arvokas pääoma, ettei sen menettämiseen ole varaa. (Vuorensyrjä & Fagerlund 2018, 5; Sisäministeriön tiedote 68/2018.)

Yleinen keskustelu ja aiemmat tilastotiedot ovat osoittaneet, että poliisin kohtaama väkivalta on ollut noususuhdanteessa 2000-luvun alusta lähtien. Tämän opinnäytetyön tutkimusosiossa paneudun tarkkoihin lukuihin rikoksista poliisin henkilöstöä kohtaan. Ylikomisario Sami Hätösen mukaan, poliisin kohtaama väkivalta on raaistunut viime vuosien aikana, ja kyseinen trendi on ollut havaittavissa kaikkialla maailmassa ja erityisesti Pohjoismaissa (Ruissalo 2019).

4.4 Poliisiin kohdistuneita väkivallantekoja Suomessa viime vuosilta

Porvoossa 25.8.2019 sattui ”blue light sabotage” -ilmiön kaltainen väijytystilanne Itä-Uudenmaan poliisia kohtaan. Poliisiväijytys ja -ampuminen tapahtui Porvoon Ölstenin teollisuusalueella, jonne poliisipartio oli hälytetty murtohälytykselle. Ilmoitetulle murtohälytykselle saapunut poliisipartio joutui kahden aseistautuneen miehen yllättämäksi. Miehet vaativat poliiseilta heidän virka-aseitaan. Tilanteessa toinen poliisimies pääsi suojautumaan poliisiauton taakse, kun miehet avasivat tulen poliiseja kohti. Miehet saivat haltuunsa toisen poliisimiehen virka-aseen ja pakenivat paikalta autolla ajaen. Molemmat

poliisimiehet loukkaantuivat tulituksessa. Miehet saatiin kiinni seuraavana päivänä Pirkanmaalta takaa-ajon ja suuren poliisioperaation jälkeen. (Kunnas 2019.)

Jyväskylässä 24.8.2019, samana viikonloppuna kuin Porvoon ampumistapaus, poliisimiestä ammuttiin ilma-aseella kasvoihin Säynätsalossa. Tapahtumat sai alkunsa varhain aamuyöstä poliisin saadessa ilmoituksen itsetuhoisesta henkilöstä. Poliisin saapuessa paikalle kohdehenkilö ampui poliisia kaasutoimisella ilma-aseella useita laukauksia. Kiinniottotilanteessa ampuja potkaisi poliisimiestä kasvoihin. (Konttinen 2019.)

Lempäälässä 2018 poliisi alkoi suorittaa ajoneuvon rutiinitarkastusta. Poliisipartion noustessa autosta mennäkseen puhuttamaan kuljettajaa, autosta poistui kaksi matkustajaa ja kuljettaja lähti yksin ajamaan pakoon. Poliisi pysäytti auton kiilaamalla sen tien sivuun. Mies avasi tulen omatekoisella pumppuhaukilla tuulilasin läpi haavoittaen yhtä poliisimiestä. Kaksi poliisimiestä vastasi tuleen ja autoilija kuoli välittömästi. (Passi 2018.)

Vihdissä 17.6.2016 poliisi menehtyi virkatehtävällä. Poliisipartio käskytti omakotitalon oven läpi asunnossa olevia henkilöitä tulemaan ulos, kun talon sisältä alkoi rynnäkkökonekiväärin tulitus kohti poliisimiehiä. Tilanteen edetessä yksi poliisimies loukkaantui ja yksi menehtyi rynnäkkökiväärin luoteihin. (Ranta 2017.)

5 TUTKIMUS JA SEN TOTEUTTAMINEN

5.1 Tutkimusalue

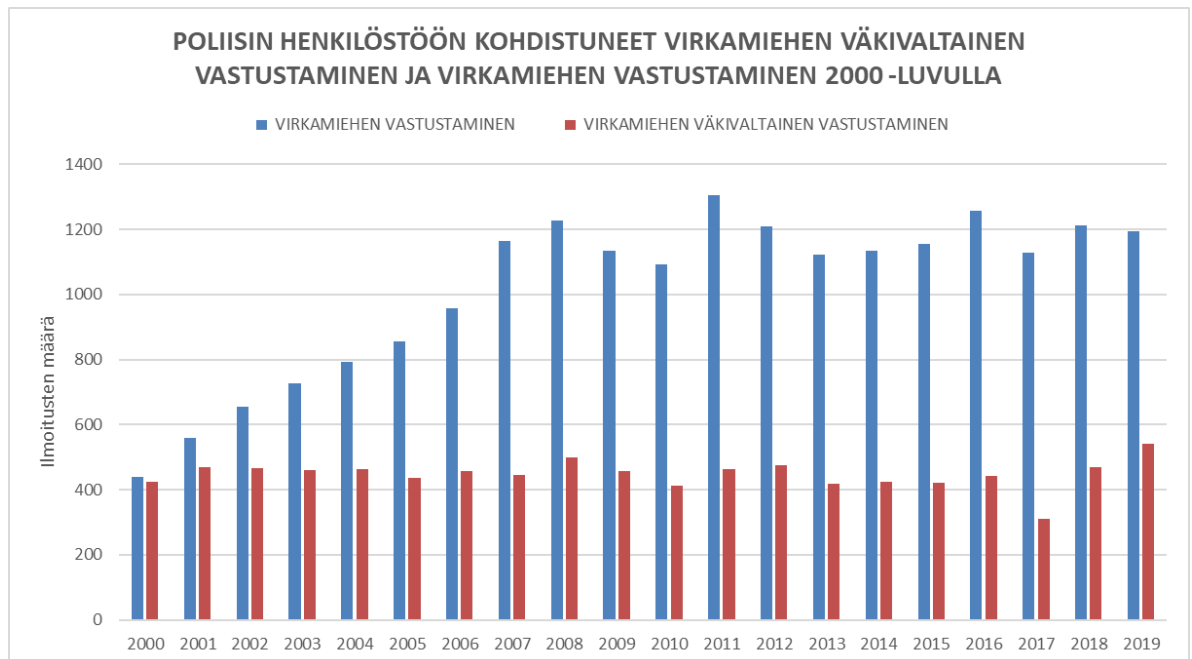
Valitsin tutkimusalueeksi koko Suomen ja kaikki poliisilaitokset. Tilastot ovat peräisin PolStatista, ja ne koostuvat poliisin tietoon tulleista rikoksista. Luvut on haettu siten, että ilmoitetut rikokset ovat kohdistuneet poliisin henkilöstöön. Vastustamis- ja haitantekorikokset virkamiehelle sisältävät muitakin ammattialojen edustajia kuin poliisimiehiä, esimerkiksi lääkäreitä ja terveydenhoitajia, minkä takia tilastot täytyi lajitella siten, että poliisimies on ollut rikoksen kohteena.

Esiintyvät luvut ovat poliisille ilmoitettujen tapausten, ja näin ollen poliisin tietoon tulleiden rikosten lukumääriä, mutta kaikki ilmoitukset eivät välttämättä ole johtaneet esitutkintaan tai tuomioistuimen langettamaan rangaistukseen.

Kuva 1: Suomen paikallispoliisi koostuu 11:stä poliisilaitoksesta (lähde: Poliisi.fi)

5.2 Tutkimustulokset

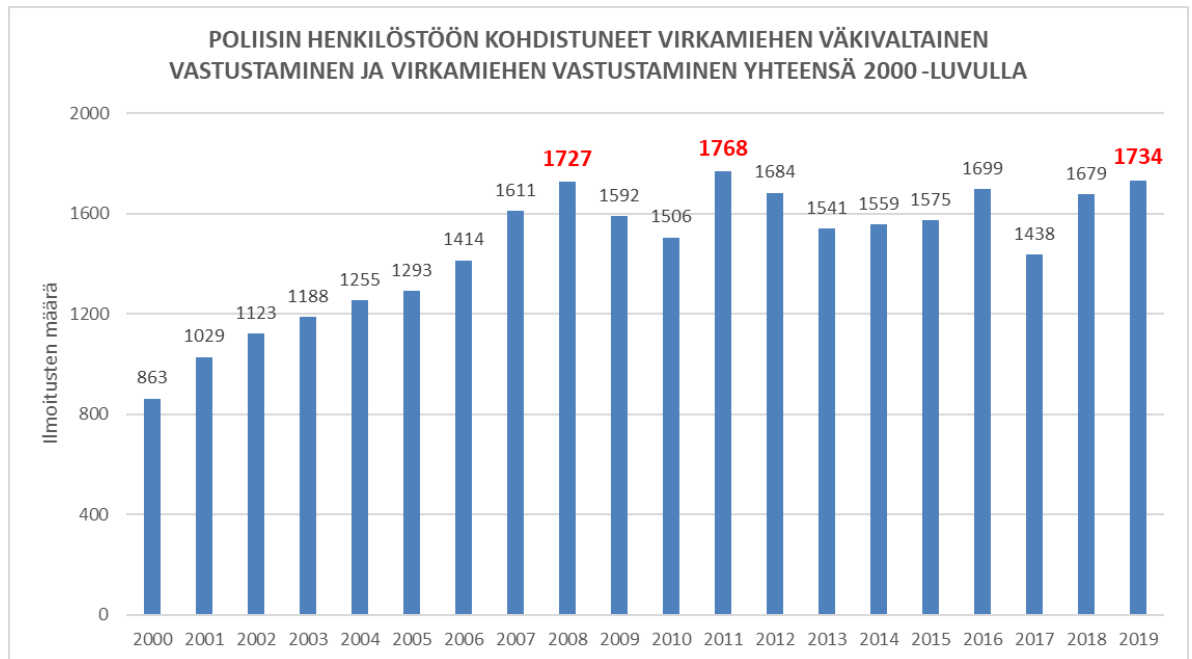

Kaavio 1: Poliisin henkilöstöön kohdistuneiden virkamiehen väkivaltaisen vastustamisen ja virkamiehen vastustamisen (RL 16:1 ja 2 §) määrällinen kehitys Suomessa vuosina 2000-2019, lähde PolStat.

Kaavion 1 mukaan poliisin henkilöstöön kohdistunut virkamiehen vastustaminen on ollut koko Suomessa 2000 -luvun alusta tasaisessa nousussa aina vuoteen 2008 asti, jonka jälkeen näkyy vuosittaista vaihtelua. Vuonna 2000 ilmoitettuja tapauksia on ollut 438 kappaletta. Eniten ilmoitettuja tapauksia on ollut vuonna 2011, jolloin poliisin tietoon tuli 1306 kappaletta. Vuonna 2019 ilmoitettuja tapauksia on ollut 1194 kappaletta, joka on 172,60 %:n määrällinen nousu vuoden 2000 ilmoitetuista tapauksista.

Kaavion 1 nähdään, että poliisin henkilöstön kohdistunut virkamiehen väkivaltainen vastustaminen on ollut koko Suomessa 2000 -luvulla suhteellisen tasaisissa lukemissa vuodesta toiseen. Poikkeuksena vuoden 2008 ilmoitetut tapaukset 499 kappaletta, sekä vuoden 2019 ilmoitetut 705 kappaletta. Prosentuaalinen rikosten määrällinen kehitys vuodesta 2000 vuoteen 2019 on nousua 27,06 %.

Kaaviosta 1 nähdään, että poliisin henkilöstöön kohdistuneet virkamiehen vastustaminen ja virkamiehen väkivaltainen vastustaminen eivät ole määrällisesti kehittyneet samalla tavalla. Virkamiehen väkivaltaisessa vastustamisessa ei ole ollut suuria huippuja eikä laskuja.

Kaavio 2: Poliisin henkilöstöön kohdistuneet virkamiehen väkivaltainen vastustaminen ja virkamiehen vastustaminen (RL 16:1 ja 2 §) rikosten yhteismäärällinen kehitys Suomessa vuosina 2000-2019, lähde PolStat.

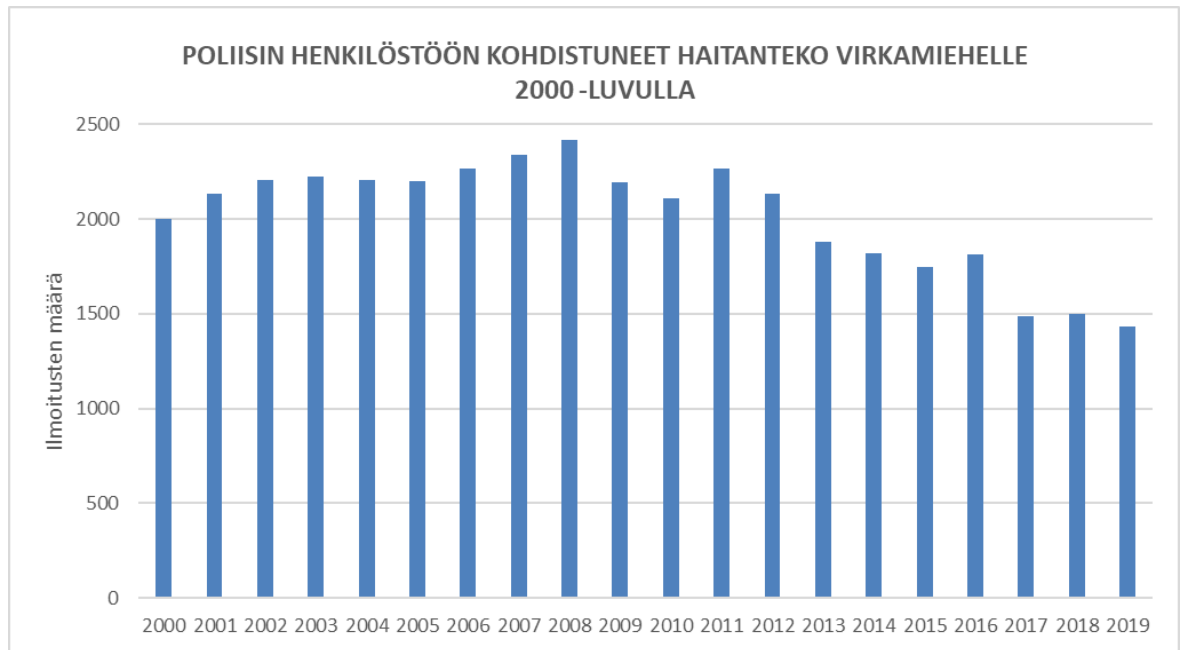
Kaaviossa 2 tarkastellaan virkamiehen vastustamista ja virkamiehen väkivaltaista vastustamista yhtenä kokonaisuutena. Korkeimmillaan ilmoitetut tapaukset ovat olleet vuosina 2008, 2011 ja 2019. Vuoden 2008 korkeat lukemat voivat selittyä maailmanlaajuisella finanssikriisillä, joka ajoi myös Suomen taantumaan ja aiheutti levottomuuksia. Käytännössä jo vuonna 2008 saavutettiin ko. rikosten sama määrällinen taso kuin on ollut vuonna 2019. Kaaviosta 2 on nähtävissä, että vuoden 2011 jälkeen on ollut merkittävääkin heiluntaa luvuissa. Vuonna 2017 ilmoitetut 1438 tapausta, on 261 kappaletta vähemmän kuin aiempaan vuonna 2016. Tämä osoittaa hajonnan olleen suurta lyhyelläkin aikavälillä.

Tilastoitu väkivalta poliisia kohtaan on kyllä noussut 2000 -luvulla merkittävästi, mutta on muutamia huomionarvoisia seikkoja. Rikanderin (2018, 4) tekemässä tilastoanalyysissä käy ilmi, että poliisiin kohdistunut väkivalta noudattaa pahoinpitelyrikosten kokonaiskehitystä Suomessa, mutta poikkeuksen tekee virkamiehen väkivaltainen vastustaminen, joka ei

noudata vastaavaa kehitystä. Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen on pysynyt tasaisissa lukemissa 2000 -vuodesta lähtien, eivätkä ne ole määrällisesti tehnyt samanlaisia nousuja pahoinpitelyrikosten kokonaiskehityksen kanssa kuin esimerkiksi virkamiehen vastustamisrikokset.

VUOSI	VIRKAMIEHEN VASTUSTAMINEN	VIRKAMIEHEN VÄKIVALTAINEN VASTUSTAMINEN
2000	438	425
2001	560	469
2002	656	467
2003	727	461
2004	792	463
2005	857	436
2006	958	456
2007	1165	446
2008	1228	499
2009	1135	457
2010	1093	413
2011	1306	462
2012	1210	474
2013	1122	419
2014	1135	424
2015	1154	421
2016	1256	443
2017	1128	310
2018	1211	468
2019	1194	540

Taulukko 1. Poliisiin henkilöstöön kohdistuneet Rikoslain 16 luvun 1 ja 2 §:n rikosmäärät poliisille tehtyjen ilmoitusten perusteella vuositasona (2000-2019), lähde PolStat.

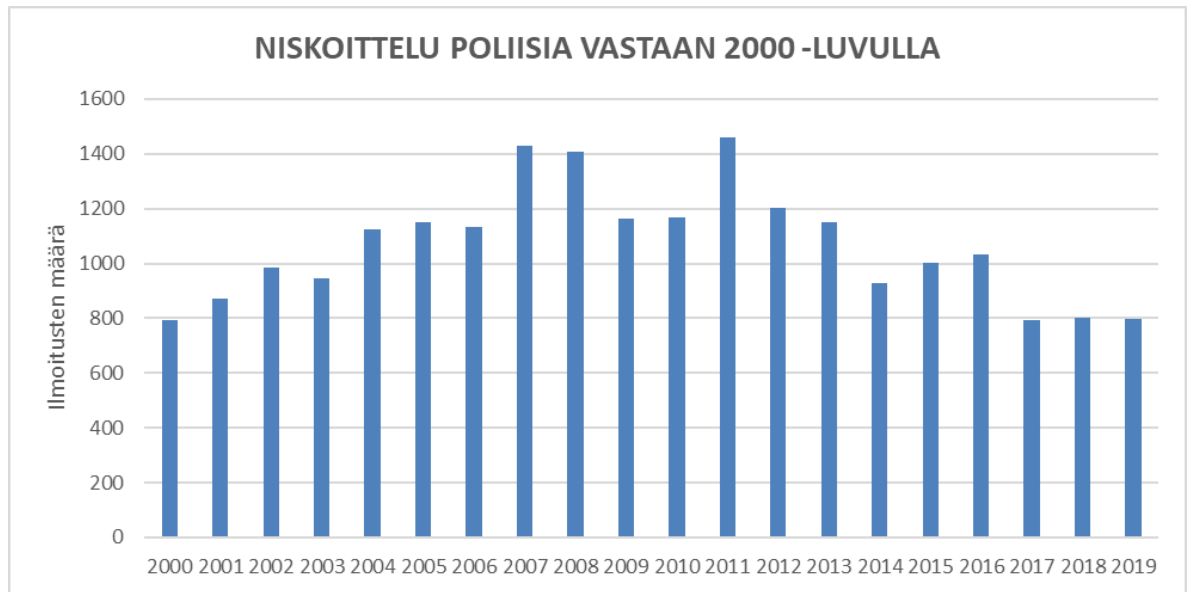

Kaavio 3: Poliisin henkilöstöön kohdistuneet haitanteot virkamiehelle (RL 16:3 §) rikosten määrällinen kehitys Suomessa vuosina 2000-2019, lähde PolStat.

Kaaviosta 3 on nähtävissä, että 2000 -luvun alkupuolella poliisin henkilöstöön kohdistuneet haitanteot virkamiehelle ovat nousseet aaltoilevasti vuoteen 2008, jonka jälkeen määrät ovat itseasiassa laskeneet tasaiseen tahtiin. Vuonna 2019 ilmoitettuja tapauksia haitanteosta poliisimiehelle on ollut vähiten koko 2000 -luvulla. Taulukosta 2 nähdään, että eniten ilmoitettuja tapauksia on ollut vuonna 2008, 2 415 kappaletta. Vuonna 2019 ilmoitetut 1 435 tapausta on -40,58 % lasku vuoden 2008 ilmoitettuihin tapauksiin verrattuna. Laskeva käyrä on jokseenkin yllättävä, koska olisi voinut olettaa haitanteon poliisimiehelle korreloivan vastustusrikoksien kanssa.

VUOSI	POLIISIN HENKILÖSTÖÖN KOHDISTUNEET HAITANTEKO VIRKAMIEHELLE
2000	2 003
2001	2 131
2002	2 207
2003	2 223
2004	2 205
2005	2 200
2006	2 267
2007	2 337
2008	2 415
2009	2 197
2010	2 109
2011	2 268
2012	2 133
2013	1 881
2014	1 817
2015	1 749
2016	1 813
2017	1 487
2018	1 498
2019	1 435

Taulukko 2. Poliisin henkilöstöön kohdistuneet Rikoslain 16 luvun 3 §:n määrät poliisille tehtyjen ilmoitusten perusteella vuositasolla (2000-2019), lähde PolStat.

Kaavio 4: Niskoittelu poliisia vastaan (RL 16:4 §) määrällinen kehitys Suomessa vuosina 2000-2019, lähde PolStat.

Kaaviosta 4 on nähtävissä, että myös niskoittelu poliisia kohtaan on ollut vähenemään päin 2011 vuoden jälkeen. Vuosien välillä on vaihtelua, mutta 2010 vuoden molemmin puolin on ollut tilastollisesti korkeimmat lukemat ilmoitetuista tapauksista. Vuosien välillä on lukumäärällisesti satojen tapausten eroja.

Taulukon 3 mukaan ilmoitettujen tapausten määrät vuodessa vaihtelevat tarkasteltavalla ajanjaksolla 792 – 1 462 kappaleen välillä. Alhaisimmillaan niskoittelut poliisia vastaan on ollut vuonna 2000 ja korkeimmillaan vuonna 2011.

VUOSI	NISKOITTELU POLIISIA VASTAAN
2000	792
2001	873
2002	985
2003	944
2004	1 123
2005	1 151
2006	1 135
2007	1 431
2008	1 406
2009	1 163
2010	1 167
2011	1 462
2012	1 204
2013	1 151
2014	928
2015	1 002
2016	1 033
2017	794
2018	801
2019	798

Taulukko 3. Rikoslain 16 luvun 4 §:n kokonaismäärät tehtyjen ilmoitusten perusteella vuosina 2000-2019, lähde PolStat.

6 POHDINTA

6.1 Poliisin kohtaaman väkivallan määrällinen kehitys

Kuten alkuoletuksena tutkimukseen lähdetessä olikin, määrällisesti poliisin henkilöstöön kohdistunut väkivalta on selkeästi lisääntynyt 2000 -luvun aikana. Yllätyksenä tilastanalyysissä tuli, että näissä poliisin kohtaamissa väkivaltalukemissa (RL 16 luvun 1 ja 2 pykälien virkamiehen vastustamisrikokset) on oltu jo vuonna 2008. Vuoden 2011 jälkeen vastustamisrikokset ovat laskeneet joillakin sadoilla kappaleella per vuosi, mutta nousseet jälleen vuodelle 2019. Määrällisesti ei siis olla ennen näkemättömissä lukemissa, mutta toisaalta voidaan olettaa poliisin sietämisenkulttuurin vahvistuneen vuosi vuodelta, jonka seurauksena todellisuudessa vastustamisrikoksia poliisia kohtaan on voinut olla tilastoitua enemmän viime vuosina.

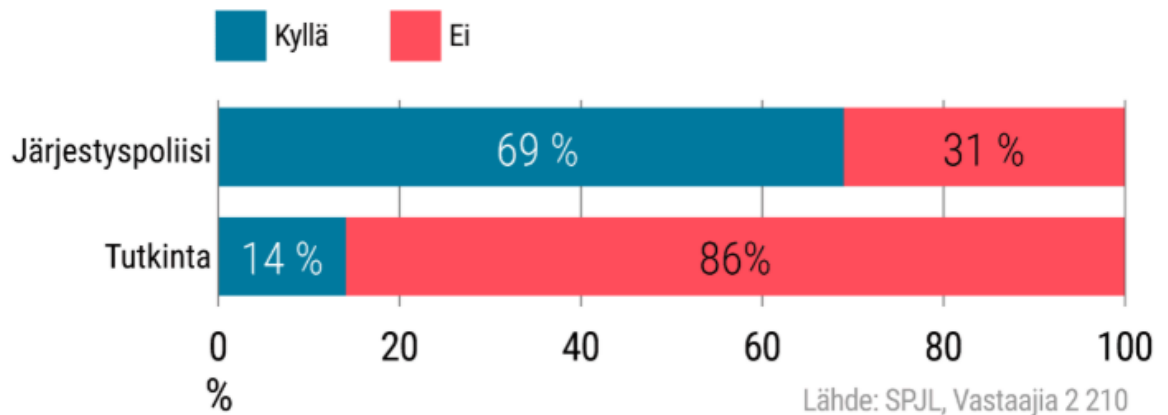
Haitanteko virkamiehelle ja niskoittelu sen sijaan ovat olleet tilastollisesti laskussa, joka suuresti yllätti minut. Tämän tilastoinnin perusteella ei voitaisi sanoa poliisin kohtaavan aiempaa vaikeampia ja yhteistyöhaluttomampia asiakkaita. Tilastotieto on ristiriidassa kentältä saatuaan tietoon erilaisista kyselytutkimuksista ja julkilausumista, joita tässäkin opinnäytetyössä olen tuonut esille.

6.2 Vaikutukset työhyvinvointiin

Suomen Poliisijärjestöjen Liiton (SPJL) teettämä tuore kysely jäsenilleen kertoo tilanteesta poliisin arjesta ja tulevaisuudesta. Työntekijät kokevat resursseja olevan liian vähän ja työuupumusta esiintyy enenevässä määrin. Samaan tilanteeseen, kun lisätään jengirikollisuuden ja poliisin kohtaaman väkivallan runsastuminen, on tilanne haastava. (Rautio 2020.)

Kyselyyn vastanneista kenttäpoliiseista lähes 70 % kertoo joutuneensa kohtaamaan fyysistä väkivaltaa työtehtävällä viimeisen kahden vuoden aikana. Suurimmalle osalle vastannaista väkivaltaisista tilanteista on ollut muutamia kertoja vuodessa. SPJL:n järjestöpäällikkö Mika Nygårdin mukaan poliisit eivät edes ilmoita kaikista tapauksista, johtuen ajoittaisten ”painien” kuuluvan työnluonteeseen. Nygårdin mukaan poliisi kohtaa aiempaa useammin huumeiden vaikutuksen alaisia ja aseistautuneita ihmisiä, ja toteaa rikollisten ja jengiytyneiden nuorten kunnioittavan poliisia aiempaa vähemmän. (Rautio 2020.)

OLETKO ITSE KOKENUT TYÖSSÄSI FYYSISTÄ VÄKIVALTA?

Kuva 2: Poliisin kokema fyysinen väkivalta työtehtävillä viimeisen kahden vuoden aikana. (lähde SJPL)

6.3 Tutkimuksen haasteet ja ongelmat

Tilastot perustuvat käytännössä kokonaan poliisin itse laatimiin ilmoituksiin, koska olen käsitellyt poliisin henkilöstöön kohdistuneita rikoksia. Tämän takia, nämä tilastoista nähtävät luvut ovat todennäköisesti todellisuudessa suuremmat. Poliisissa väkivallan sietämiskulttuuri on ollut vahvana ja vahvistunut vain ajan saatossa, joten varsinkin vastustamisrikoksia jää paljon kirjaamatta, ja rikoksentekijä käytännössä jää ilman rikosoikeudellista rangaistusta. Poliisin tulisi kirjata aina ilmoitus kohdatusta väkivallasta, eikä ajatella väkivallan kuuluvan työnkuvaan pienissäkään määrin.

Lisäksi, jos poliisimies arvioi virkamiehen väkivaltaista vastustamista pelkästään virkamiehen vastustamisena, jotta saa asian käsiteltyä sakkomenettelyllä, vääristää se tietenkin tilastoja. Voi olla, että sakkoja kirjoitetaan aiempaa vähemmän niskoittelusta ja haitanteosta, koska poliisimiehet voivat kokea niiden olevan niin arkipäiväisiä tapauksia.

Erilaisten kyselytutkimusten ja arvioiden mukaan poliisit kokevat väkivaltaisuuden lisääntyneen ja raaistuneen. Tätä kyselytutkimuksilla saatua tietoa tukee tilastoista nähtävät väkivaltarikosmäärien nousut sekä aiemmin työssäni esille nostamani Porvoon ja Vihdin kaltaiset tapaukset. Yllättävää on, että lievemmat poliisin henkilöstöön kohdistuneet rikokset eli haitanteko ja niskoittelu poliisia vastaan, ovat tilastojen valossa sen sijaan laskussa.

Tiesin jo lähtiessäni laatimaan tilastanalyysiä tästä aiheesta, että totuudenmukaista tilannekuvaa luvuista ei saada edellä mainittujen syiden takia. Poliisin tulisikin jatkossa kiinnittää huomiota siihen, että kaikkialla Suomessa virkamieheen kohdistuvia rikoksia arvioitaisiin tunnusmerkistön kautta samoin perustein, jolloin rikoksentekijät joutuisivat vastaamaan rikosoikeudellisista seuraamuksista.

6.4 Oma oppiminen

Olen aiemmin tehnyt yhden opinnäytetyön, joka on todella auttanut minua tämän projektin toteuttamisessa. Siitä kerrasta oppineena, olen aloittanut tämän opinnäytetyön työstämisen hyvissä ajoin kesken koulutuksen ja olen jakanut työkuormaa tasaisesti pitemmälle ajanjaksolle. Aiheen ajankohtaisuuden vuoksi, olen saanut paljon lisämateriaalia työhön pitkin projektin etenemistä, mm. valtakunnan mediasta.

Tilastanalyysin tekeminen oli mielekästä ja tilastojen laatiminen sopivan haasteellista. PolStat ohjelma oli minulle entuudestaan tuntematon ennen opinnäytetyön aloittamista. Sain tukea ja ohjausta PolStatin käyttöön poliisiammattikorkeakoulun henkilökunnalta. PolStat antaa mahdollisuuden kerätä tilastodataa tarkoilla rajauksilla, jonka ansiosta tarvittavan tilaston kerääminen ei ollut työlästä. Aluksi hankaluudeksi osoittautui osaaminen käyttää rajoituksia – PolStat ensikosketuksella on hieman monimutkainen ennen kuin ohjelmaa osaa kunnolla käyttää.

Opinnäytetyön työstämisen aloitin marraskuussa 2019 ja sain sen valmiiksi huhtikuussa 2020. Olen tyytyväinen työn valmistumisen riipeyteen ja lopputulokseen, koska sain vastaukset asettamiini tutkimuskysymyksiin. Lähdeaineistoa löytyi kiitettävästi, joka mahdollisti onnistuneen teoreettisen viitekehyksen ja suppean kirjallisuuskatsauksen laadinnan. Rajasin aiheen tarkasti ja onnistuin pysymään rajoituksessa, joten työ ei lähtenyt kirjoittamisprosessin edetessä poikkeamaan alkuperäisestä ajatuksesta.

Aiheesta voisi tehdä lisää opinnäytetöitä, esimerkiksi tarkastella poliisilaitoksittain, tapahtuuko jollain tietyllä poliisilaitoksen alueella suhteellisesti enemmän poliisin henkilöstöön kohdistuneita rikoksia kuin toisilla. Teemahaastattelun keinoin poliisin kohtaamasta väkivallasta on tehty muutamia opinnäytetöitä, joita olen käyttänyt lähdemateriaalina myös tämän opinnäytetyön laadinnassa.

Koen tämän opinnäytetyön olevan tarpeellinen, mikäli haluaa tietää poliisin henkilöstöön kohdistuneiden rikosten tarkkoja lukumääriä 2000 -luvulla taikka etsii teoreettista tietoa poliisin kokemasta väkivallasta.

LÄHTEET

Ahtokivi, Ilkka 2019: ”*Väkivalta poliisia kohtaan raaistunut*”. Verkkouutiset.fi. Viitattu 25.2.2020. <https://www.verkkouutiset.fi/vakivalta-poliisia-kohtaan-raaistunut/>.

Heikkilä, Tarja 2014: *Tilastollinen tutkimus*. Helsinki, Edita.

Helminen, Klaus & Kuusimäki, Matti & Rantaeskola, Satu 2012: *Poliisilaki*. Helsinki, Talentum Oyj.

Hyyti, Jari 2019. Luento osana Rikostyyppien erikoispiirteitä. Poliisiammattikorkeakoulu.

Konttinen, Matti 2019: *Poliisia ammuttiin kaasutoimisella ilma-aseella Jyväskylässä – yksi kuulista osui kasvoihin, ampujaa epäillään murhan yrityksestä*. Yle. Viitattu 15.4.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-10936724>.

Krug, Etienne; Linda, Etienne; Mercy, James; Zwi, Anthony; Lozano, Rafael 2005: *Väkivalta ja terveys maailmassa - WHO:n raportti*. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Kunnas, Risto 2019: *Porvoon poliisiampumisen taustat julki: Julma ansa oli kahden veljeksen päähänpisto, poliisi vaikenee motiivista*. Iltalehden uutisartikkeli. Viitattu 9.1.2020. <https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/c2071c34-4128-4b6e-9179-bd62c3e9496e>.

Lakanen, Tapio 1999: *Virkamiehen väkivaltainen vastustaminen*. Kauppakaari Oyj.

Mattila, Jaana 2018: *Uhkailuja saaneet poliisit ovat valmiit jopa luopumaan työstään – poliiseihin kohdistunut väkivalta yleistynyt*. Kaleva. Viitattu 8.1.2020. <https://www.kaleva.fi/uutiset/kotimaa/uhkailuja-saaneet-poliisit-ovat-valmiit-jopa-luopumaan-tyostaan-poliiseihin-kohdistunut-vakivalta-yleistynyt/792950/>.

Muttilainen, Vesa & Huotari, Vesa 2018: *Poliisin toimintaympäristö, Poliisiammattikorkeakoulun katsaus 2018*. Tampere, Poliisiammattikorkeakoulu.

Passi, Minna 2018: *Lempäälän huhtikuisen ammuskelun tutkinta valmistui: mies kaahasi pakoon miltei kahtasataa ja ampui poliisia putkihaulikolla*. Helsingin Sanomat. Viitattu 15.4.2020. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005823429.html>.

Polamk 2020: *Poliisin toimintaympäristö -katsaus*. Viitattu 21.4.2020. https://www.polamk.fi/tki/projektihaku/poliisin_toimintaymparisto_katsaus.

Poliisi 2020: *Organisaatio*. Viitattu 22.4.2020. https://www.poliisi.fi/tietoa_poliisista/organisaatio.

Poliisilaki 872/2011

PolStat = Poliisin tulostietojärjestelmä

Pulkkinen, Ville 2018: *Poliisin työssä syntyvät uhkatekijät ja niiden vaikutus yksityiselämään*. Opinnäytetyö, Poliisiammattikorkeakoulu.

Ranta, Niko 2017: *Esitutkimateriaali paljastaa: Näin Vihdin poliisimurha eteni – ”Sitten se ammuskelu alkoi”*. Uutisartikkeli iltasanomat.fi. Viitattu 3.4.2020. <https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005068259.html>.

Rantaeskola, Satu & Hyyti, Jari & Kauppila, Jaakko & Koskelainen, Mari 2014: *Haastavat asiakastilanteet – väkivalta työssä*. Alma Talent Oy.

Rautio, Marjatta 2020: *Poliisijärjestö huolissaan: ”Vielä eivät pommit räjähtelee, mutta sekin voi olla meillä edessä” – poliisit uupuvat ja turhautuvat työssään*. Uutisartikkeli yle.fi. Viitattu 24.3.2020. <https://yle.fi/uutiset/3-11227528>.

Rikander, Henri 2017. Referee-artikkeli: *Poliisin kokemus virkamiehen väkivaltaisesta vastustamisesta*. Edilex.

Rikander, Henri 2018. Referee-artikkeli: *Vähimmän haitan tie – Rikoslain 16 luvun 1 §:n soveltaminen poliisin käytännössä*. Edilex.

Rikander, Henri. 2019. Väitöskirja: *Empiirinen tutkimus poliisin voimankäytöstä ja poliisin kohtaamasta väkivallasta*. The University of Eastern Finland.

Rikoslaki 563/1998

Rinne, Jonne 2018: *Poliisiin kohdistuva väkivalta puhuttaa myös Suomessa*. Blogi kirjoitus. Viitattu 8.1.2020. https://www.spjl.fi/viestinta/julkaisut/blogit/blogiarkisto-/pj_rinteen_blogi/poliisiin_kohdistuva_vakivalta_puhuttaa_myos_suomessa.4189.blog.

Ruissalo, Pekka 2019: *Nyt puhuu suomalainen poliisikouluttaja: ”Poliisin kohtaama väkivalta on raaistunut”*. Uutisartikkeli Tamperelaisessa. Viitattu 4.2.2020. <https://www.tamperelainen.fi/artikkeli/796173-nyt-puhuu-suomalainen-poliisikouluttaja-poliisin-kohtaama-vakivalta-on-raaistunut>.

Selin, Risto & Leino, Tuula 2005: *Väkivaltatilanteet ja niiden hallinta poliisipartiotyössä*. Helsinki.

Sisäministeriö tiedote 68/2018: *Poliisi priorisoi tehtäviään oikein ja onnistuu niissä hyvin*. Viitattu 4.2.2020. https://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/poliisi-priorisoi-tehtaviaan-oikein-ja-onnistuu-niissa-hyvin.

Tolvanen, Kari & Rinne, Jonne 2019. Huomenta Suomen uutislähetys. Viitattu 9.1.2020. <https://www.mtvuutiset.fi/artikkeli/blue-light-sabotage-ruotsissa-viranomaisten-halyttaminen-tekaistulla-verukkeella-on-jo-ilmio-jolle-on-lanseerattu-oma-termi/7525644#gs.qragvi>.

Vihavainen, Suvi 2019: *”Jos joku päättää ampuu poliisia, siinä on aika monta moraalista pidäkettä ohitettu” – Poliisiin kohdistunut väki-valta on kaksinkertaistunut Suomessa 2000-luvulla*. Helsingin Sanomat. Viitattu 15.4.2020. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006216007.html>.

Viljanen, Pekka 2006: *Väkivallasta virkamiehen vastustamisrikoksissa*. Teoksessa: Lohiniva-Kerkelä, Mirva (toim.): *Väkivalta – Seuraamukset ja haavoittuvuus*. Terttu Utraisen juhlaKirja. Talentum. Helsinki.

Vuorensyrjä, Matti & Fagerlund, Monica 2018: *Poliisibarometri 2018*. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere.